

Zijdjes vroeger reclameobject; nu een verzamelobject

Door de massaproductie die halverwege de vorige eeuw op gang kwam, veranderde dat. Merkbekendheid en klantenbinding werden toen belangrijk, zodat er grote reclamecampagnes gevoerd gingen worden. Eén van de belangrijkste middelen om merkartikelen aan te bevelen was het geven van cadeautjes. Steeds vaker werden bij het artikel bonnen ingesloten die recht gaven op presentjes of de presentjes werden direct bijgesloten. Eén van die presentjes daarvan was: het zijdje.

Wie was de eerste

Welke fabrikant als eerste op het idee kwam om klanten bij hun aankoop een zijden lapje met een geweven voorstelling erop cadeau te doen, is niet bekend. De eerste die deze plaatjes uitgaf in 1878, was waarschijnlijk de Amerikaanse 'company' van Marquis de Lorne. De grote zijdjes konden, in een lijstje, dienst doen als wandversiering, de kleintjes werden vaak gebruikt om kleding en andere handwerken op te sieren. Keuze daarvoor was er genoeg. Er waren zijdjes met afbeeldingen van: bloemen, landen, insecten, wapens, sport en natuurlijk niet te vergeten: filmsterren.

Zelfs afbeeldingen van postzegels werden op een zijdje uitgewerkt! De beste klanten voor de zijdjesfabrikanten zijn decennia lang de tabaksproducenten geweest. Rond de eeuwwisseling vochten Amerika en Engeland de zogenoemde Tabaksoorlog uit, een meedogenloos gevecht om het tabaksmonopolie op de wereld. Deze woedde van 1901 tot 1902 en eindigde tenslotte met een verdeling van de wereldmarkt. Eén van de belangrijkste 'wapens' in dat gevecht waren deze plaatjes, op zowel papier als van zijde. Waarschijnlijk zijn er nooit zoveel sigaretteplaatjes op de markt gebracht als tijdens deze Tabaksoorlog.

Verschillende merken

Eén van de bekendste merken in Nederland was: Turmac (Turkish Macedonian Tobacco Company Constantinople Cavalla) in Amsterdam en Zevenaar (nu Rothmans Tobacco Company te Zevenaar). De zijdjes van Turmac waren zo populair dat alle zijdjes aan deze firma werden toegeschreven. Maar er waren meer sigarettenmerken die ze uitgaven. Turmac gaf maar drie albums uit: in het eerste album horen 83 wapens en 83 kleine vlaggetjes, in het tweede album waren 83 landen met elk 3 zijdjes vertegenwoordigd. Turmac gaf deze albums in 1930 uit. Een firma die ook zijdjes uitgaf was Effendi Frères. Zij gaven een serie uit van honderd verschillende geweven portretten van 'Nederlands grote mannen'. Deze zijdjes werden in pagina's grote krantenadvertenties aanbevolen. Ze zijn voor de verzamelaars buitengewoon interessant en bovendien als kunstweefsel zeer waardevol.

Voor verzamelaars stelde deze firma fraaie albums met honderd passe-partouts beschikbaar. Ook als gebruiksvoorwerpen deden ze het goed. Ze konden b.v. gebruikt worden als versiering voor toetsenlopers met portretten van componisten, in de boekenkast met portretten van schrijvers en dichters, maar ook in een goud- en zilverlijstje met passe-partout, zijn ze een sieraad op kastjes of tafeltjes. Van een tweede serie van 100 internationale figuren zijn veel zijdjes bekend maar een album is onbekend. Een heel apart soort zijdjes werd uitgegeven door Caravellis sigaretten. Dat waren geweven miniatuur Perzische tapijten. In drie formaten en in vele kleurschakeringen. Het bedrijf adviseerde om er b.v. lampenkappen mee te versieren. Dat zal wel gebeurd zijn, maar de meeste worden nu gebruikt als stoffering in poppenhuizen.

Het zijdje verdween uit de handel

In de jaren dertig kwam er geleidelijk aan een einde aan de uitgiften van zijdjes in ons land. In de eerste kamer werd op 28 december 1933 de tabakswet gewijzigd, dit werd gepubliceerd in het staatsblad, met de mededeling dat er vanaf 1 maart 1934 geen reclamematerialen bij de tabaksartikelen geleverd mochten worden. Dit gold dus alleen voor de tabaksartikelen. Het mocht nog wel bij andere artikelen, denk maar aan b.v. de Verkadeplaatjes, die wel de markt mochten blijven. Daarom zijn albums nooit gecompleteerd of zelfs niet verschenen. Dit tot verdriet natuurlijk van de verzamelaars. Die hoefden overigens niet op te houden met hun hobby. Het aantal zijdjes dat toen al bestond, was gigantisch. Vooral bij nalatenschappen komen er nog steeds vele te voorschijn. Zo werden ze vaak meer dan zestig jaar zuinig bewaard, omdat ze te mooi waren om weg te gooien.

Van Turmac zijn ook de geborduurde figuren erg bekend. Zoals bloemen, bloemenmandjes, vogels, poppetjes, vlinders, dieren en elfjes. En dat alles in verschillende formaten. Tekenfilmsterren, zoals Mini Mouse en Betty Boop, zijn zeer gewild bij verzamelaars verzamelaars. Op verzamelbeurzen en op rommelmarkten kom je zijdes nu nog tegen, ze worden verkocht voor heel uiteenlopende prijzen. Wie meer wil weten over zijdes kan altijd contact opnemen met Piet Gooijaers. Tel: 073 5530188.

Wilma Verhoeven
Uit de Verzamelkrant